

SINTEZA KORPUSA I INTERPRETATIVNI OKVIR ZA NOVI POVIJESNI ROMAN SUVREMENE HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

**Sanja Franković: *Vrijeme zvonika, gradova i pojedinaca.*
Kulturni kontekst hrvatskoga povijesnoga romana s kraja 20.
i početkom 21. stoljeća. Zagreb: Biakova, 2020.**

ISBN 978-953-8136-83-2

Premda se tradicija povijesnog romana u hrvatskoj književnosti začinje već romanom *Severila ili slika progonstva kršćanah u Sisku* (1866) Ivana Krstitelja Tkalčića, ključnim djelom koje utemeljuje klasični kanon smatra se *Zlatarevo zlato* (1871) Augusta Šenoe. Od vremena Tkalčića i Šenoe povijesni se roman razvijao i mijenjao svoja poetološka obilježja, no sudeći po opsegu korpusa, povijest je ostala trajnom tematskom inspiracijom hrvatske književnosti u dugom periodu jednog i pol stoljeća. Knjiga Sanje Franković *Vrijeme zvonika, gradova i pojedinaca. Kulturni kontekst hrvatskoga povijesnoga romana s kraja 20. i početkom 21. stoljeća* fokusirana je na istraživanje razdoblja od 1990. do 2010. godine. Razlozi zbog kojih se odlučuje na redukciju vremenskog okvira istraživanja opravdani su i književnom i političkom poviješću. Naime, otklon od šenoinskog modela javlja se već 1928. godine u romanu *Vuci* Milutina Cihlara Nehajeva, a postmoderna poetika u povijesni roman ulazi sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. stoljeća. Te bismo godine mogli smatrati najrelevantnijim prekretnicama u razvoju žanra da se u hrvatskoj književnosti devedesetih godina prošlog stoljeća nije “dogodila” zaustavljena postmoderna i povratak velike pripovijesti koju, kako to Dubravka Oraić Tolić zapaža, karakterizira upravo povratak moderne povijesti u ulozu “krvave pripovjedačice”. Budući da rat mijenja društveno-političke i književno-umjetničke prilike, posve je opravdano i studiju o kulturnom kontekstu hrvatskog povijesnog romana započeti godinom početka rata. Autorica ipak u uvodnom dijelu svoje studije obrazlaže razloge zbog kojih u korpus tekstova ne uključuje romane s temom iz Domovinskog rata. Iz perspektive u kojoj piše svoju knjigu, toj temi ne može pristupiti kao povijesnoj temi jer je riječ o ratnom pismu koje nastaje simultano s ratom prateći suvremenost kojoj su svjedočili i književnici i čitatelji. Stoga je u svom istraživanju novog povijesnog romana Sanja Franković postavila originalni interpretativni okvir u kojemu je pratila 24 književna djela koja pokazuju žanrovska obilježja povijesnog romana. Oslanjajući se pritom na relevantnu literaturu iz hrvatske književne historiografije (Julijana Matanović, Cvjetko

Milanja, Krešimir Nemeč, Pavao Pavličić, Viktor Žmegač), posebno se usredotočuje na interpretaciju otklona od šenoinske paradigme prema novom povijesnom romanu, svjesna da klasična inačica supostoji s novim modelom.

Knjiga je podijeljena na pet poglavlja. Nakon kraćeg uvoda, u poglavlju pod naslovom “Geneza hrvatskoga povijesnoga romana u europskome kontekstu” autorica pristupa naslovnoj temi kroz nekoliko podtematskih cjelina – obrazlažući društvene uvjete nastanka povijesnoga romana, prateći postanak žanra u europskom kontekstu te suodnos povijesnoga romana i filozofije povijesti, da bi se u središnjem dijelu toga poglavlja koncentrirala na hrvatski povijesni roman u 19. stoljeću, uz temeljit osvrt na njegova ishodišta, opus Augusta Šenoae i predstavnike tzv. “trivijalnih modela”.

Treće poglavlje, pod naslovom “Početak i razvoj hrvatskoga novoga povijesnoga romana”, započinje osvrtom na roman *Vuci* (1928) Milutina Cara Nehajeva kao poetičkom prekretnicom, odnosno tekstom koji, zadržavajući svojstva klasičnog povijesnoga romana, u poznatu strukturu unosi određena modernistička obilježja te otvara put prema novom povijesnom romanu. Nakon pregleda postmodernih promišljanja historiografije i fikcije Milovana Tatarina, Vladimira Bitija, Linde Hutcheon i Andree Zlatar, u zaključku poglavlja sažimlje se obilježja hrvatskog novopovijesnoga romana kroz perspektivu paradigmatičkih mijena u nacionalnom i europskom kontekstu.

Središnje poglavlje koje prati hrvatski novi povijesni roman od 1990. do 2010. ujedno je i najopsežnija cjelina ove knjige. Interpretaciji izabranih romana prethodi obrazlaganje tipoloških kriterija, odnosno tematskog, vremenskog i prostornog polazišta. U prvoj, tematskoj tipologiji izdvojene su tri podskupine: 1. romani u kojima se povijest prikazuje iz vizure vladara i njima bliskih osoba (Barbieri, Supek, Karakaš, Ivanac, Aralica, Kušan), 2. romani u kojima se obiteljska i društvena povijest uzajamno prožimlje (Slamnig, Brešan, Šehović, Štiks, Bauer, Lovrenović, Fabio, Jergović, Stahuljak, Šojat-Kuči, Domaš) i 3. romani društvene kronike (Petlevski, Drndić, Sajko, Jarak). Nakon pomnog čitanja istaknutih tematskih specifičnosti, na kraju iscrpne interpretacije slijedi prilog u obliku poredbenih tablica u kojima su raspoređena određena pripovjedna i kulturna obilježja romana Sibile Petlevski (*Tabu I: Vrijeme*), Daše Drndić (*Totenwände i Sonnenschein*), Ivane Sajko (*Povijest moje obitelji od 1941. do 1991., i nakon: sažetak*) i Rade Jarka (*Duša od krumpira*). Potom se u okviru vremenskog kriterija interpretacije propituje Heideggerov koncept vremena te relacije kolektivnog (mitskog i kronološkog) i individualnog, odnosno asocijativnog vremena obitelji i pojedinaca u novim povijesnim romanima. Na ovoj interpretativnoj razini otvaraju se i pitanja odnosa povijesti i sjećanja, što je ujedno i povod za uključivanje studije Pierrea Norrae u analizu izabranih tekstova. U kontekstu prostornog kriterija interpretacije razlučuju se geografsko-kulturni, sakralni i desakralizirani te

obiteljsko-društveni aspekti. S polazištem u Katičićevu stavu o pripadnosti hrvatske kulture trima civilizacijskim krugovima, u izabranom književnom korpusu autorica izdvaja “prostorne krugove hrvatske kulture”. Posebno se pritom posvećuje analizi prostornih sinegdoha prisutnih na razini provodnih motiva u trima skupinama romana te izdvaja različite primjere heterotopija u skladu s Foucaultovom tipologijom.

U zaključnom se poglavlju dovršava opis razvedene žanrovske slike novih povijesnih romana objavljenih od 1990. do 2010. godine. Uspostavljajući veze među izdvojenim tematskim skupinama u kojima se povijest razvija od kolektivne dimenzije preko obiteljske do individualne, u svom pregledu autorica zapaža sljedeći okvirni slijed: “fikcionalna (auto)biografija i povijesna kronika – historiografska fikcija i obiteljsko-povijesna kronika – društvena kronika”. Nakon analize određenih pripovjednih osobina specifičnih za pojedine žanrovske podskupine, rezimira teze iz središnje rasprave vezane uz kategoriju vremena, prostora i jezika. Ključna su razmatranja posvećena rodnim stereotipima i “ontologiji obitelji, pojedinca i društva” u usporedbi novog i klasičnog povijesnog romana. Vrijedan prilog na kraju knjige sadrži tablični prikaz tzv. “paratekstualnih obilježja romana”.

Obrazlažući razloge zbog kojih je u naslovu svoje studije posegnula za sinegdohama zvonika, gradova i pojedinaca, Sanja Franković istaknula je da one upućuju na “srednjovjekovnu dominaciju vladara i Crkve (kada se vrijeme mjerilo prema crkvenom zvonu i blagdanima), zatim vrijeme građanskih obitelji, a na koncu vrijeme nemirne psihe pojedinca, koji je otuđen od obitelji i sredine u kojoj se našao”. Njezina studija, između ostalog, odgovara i na pitanje zašto se pojedinac u nemirnoj hrvatskoj suvremenosti, i kao pisac i kao čitatelj, u propitivanju razloga zarobljenosti vremenom okreće povijesnim temama. U tom smislu model povijesnog romana pokazuje se istodobno i fleksibilnim i čvrstim okvirom pripovijedanja.

Niz iscrpnih i inovativnih čitanja Sanje Franković, uz zanimljive i obuhvatne sinteze koje nude sustavan pregled nad građom u ovoj knjizi, vrijedan su prilog hrvatskoj znanosti o književnosti te će se pokazati podjednako korisnim kao poticaj budućim istraživačima i kao literatura za kolegije na sveučilišnoj nastavi slavistike, kroatistike i komparatistike, na hrvatskim i inozemnim sveučilištima. U tom smislu njezina knjiga predstavlja i prikladnu nadopunu postojećem korpusu znanstvenih monografija posvećenih proučavanju suvremene hrvatske književnosti, osobito paradigme novog povijesnog romana.

Miranda Levanat-Peričić